

Valsts budžeta struktūra un nodokļi

Sasniedzamais rezultāts. Izprotu valsts budžeta veidošanas pamatprincipus Latvijā un pamatoju nodokļu maksāšanas nepieciešamību, analizēju valsts budžeta ienākumu avotus un budžeta līdzekļu izlietojuma mērķtiecību. Vingrinu prasmi strādāt ar statistikas materiāliem.

1. uzdevums. Noskaties LTV pētnieciskā seriāla “Naudas Zīmes” 31. sēriju “Kā veidojas valsts budžets?” līdz 5:52 min.! Tiešsaistē pieejams: <https://vimeo.com/28095377> Atbildi uz jautājumiem!

- 1.1. Kādam nolūkam tiek veidots valsts budžets?
- 1.2. Kas veido valsts budžeta ieņēmumus?
- 1.3. Kā nodokļi ir saistīti ar valsts budžetu?
- 1.4. Kādam nolūkam paredzēti valsts budžeta izdevumi?

2. uzdevums. Strādājiet pāri vai grupā! Izmantojot Finanšu ministrijas mājaslapā pieejamos datus par valsts budžetu (tiešsaistē pieejams: http://www.fm.gov.lv/lv/sadalas/valsts_budzets/), izvēlieties informāciju par trīs pēdējiem gadiem un nosakiet trīs lielākos budžeta ieņēmumu avotus un trīs lielākās izdevumu pozīcijas! Iegūto informāciju ierakstiet tabulā! Pēc tabulas aizpildīšanas atbildiet uz jautājumiem!

Budžeta līdzekļu sadalījumsg. milj. eiro	Budžeta līdzekļu sadalījumsg. milj. eiro	Budžeta līdzekļu sadalījumsg. milj. eiro
IEŅĒMUMI (kopā milj. eiro)		IEŅĒMUMI (kopā milj. eiro)		IEŅĒMUMI (kopā milj. eiro)	
1.		1.		1.	
2.		2.		2.	
3.		3.		3.	
IZDEVUMI (kopā milj. eiro)		IZDEVUMI (kopā milj. eiro)		IZDEVUMI (kopā milj. eiro)	
1.					
2.					
3.					

- 2.1. Kāds budžeta veids Latvijā bija izvēlētajos gados? Pamatojiet atbildi ar statistikas datiem!
- 2.2. Vai šajos gados ir mainījušies ieņēmumu avoti un izdevumu pozīcijas? Pamatojiet atbildi ar statistikas datiem!
- 2.3. Paskaidrojiet, kāpēc tieši šīm izdevumu pozīcijām tiek izlietots visvairāk valsts līdzekļu! Pamatojiet atbildi ar faktos balstītiem argumentiem!

2.4. Padomājiet un uzrakstiet, ko jūs vēlētos mainīt valsts budžeta izdevumu pozīcijās! Atbildes un to pamatojumus sniedziet pāra vai grupas prezentācijā!

3. **uzdevums.** Izpētiet Valsts ieņēmumu dienesta mājas lapā www.vid.gov.lv pieejamo informāciju par nodokļiem Latvijā un aizpildiet tabulu!

Nodoklis	Nodokļa apraksts	Nodokļa lielums
Sociālās apdrošināšanas iemaksas		
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis		
Uzņēmuma ienākuma nodoklis		
Pievienotās vērtības nodoklis		
Īpašuma nodoklis		

4. uzdevums. Balstoties uz informāciju “Ziņā skolēnam” un vizualizāciju “Neto algas aprēķināšana”, izpildi uzdevuma nosacījumus!

Ziņa skolēnam

Neto darba alga jeb alga “uz rokas” ir samaksa strādājošajam pēc sociālās apdrošināšanas iemaksu un iedzīvotāju ienākuma nodokļa atskaitīšanas. Lai aprēķinātu neto darba algu, ir jāzina abu nodokļu likmes, neapliekamais minimums un atvieglojumi par apgādājamajiem, kā arī jāievēro noteikta aprēķinu secība.

Nodokļu procentu rādītājus jāpārveido decimālciparos piemēram, 10,50 % = 0,105.

Neto darba algas aprēķināšanas secība.

1. Sociālās apdrošināšanas iemaksu aprēķināšana.
2. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa bāzes aprēķināšana.
3. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa aprēķināšana.
4. Neto algas aprēķināšana.

Neto darba algas aprēķināšanai nepieciešamā informācija (ziņas par 2021. g.). Aktuālo informāciju meklē vai pārbaudi Valsts ieņēmumu dienesta mājaslapā!

Bruto darba alga (piem., minimālā darba alga)	500 eiro
Sociālo apdrošināšanas iemaksu likme	10,50 %
Iedzīvotāju ienākumu nodokļa minimālā likme	20 %
Valstī noteiktais neapliekamais minimums	300 eiro (algai, kas nepārsniedz 500 eiro)
Atvieglojumi par vienu apgādājamo	250 eiro
Ienākumi virs kuriem nepiemēro neapliekamo minimumu	1800 eiro

Piemērs neto algas aprēķināšanai, ņemot par pamatu minimālo darba algu un uzskatot, ka strādājošajam nav apgādājamo personu, kā arī strādājošais ir iesniedzis nodokļu grāmatiņu.

1. $500 \times 0,105 = 52,50$ eiro
2. $500 - 52,50 - 300 = 147,50$ eiro
3. $147,50 \times 0,2 = 29,50$ eiro
4. $500 - 52,50 - 29,50 = 418,00$ eiro

Pārbaudot rezultātu, vari izmantot tiešsaistes darba algas kalkulatoru. Tiešsaistē pieejams:

<https://mansjumis.lv/darba-algas-kalkulators>

4.1. Jānis, kuram ir četrpadsmit gadi, plāno vasarā vienu mēnesi strādāt par preču iesaiņotāju sava tēvoča uzņēmumā. Par paveikto darbu viņam tiek solīta 450 eiro bruto alga. Viņam nav apgādājamo. Jānis vēlas zināt, cik naudas par savu darbu viņš saņems “uz rokas” jeb neto. Palīdzi Jānim to uzzināt!

4.2. Zita strādā par lietvedi un saņem bruto algu 890 n. v. (naudas vienības) mēnesī. Viņa viena audzina skolas vecuma meitu.

4.2.1. Aprēķini Zitas mēneša neto algu, ja ir zināma šāda informācija:

- a) neapliekamais minimums: 100 n. v.;
- b) sociālās apdrošināšanas iemaksas darba ņēmējiem: 9 %;
- c) iedzīvotāju ienākuma nodoklis: 22 %;
- d) atvieglojumi par apgādājamajiem: 150 n. v.

4.2.2. Valdība nolēma ieviest šādas izmaiņas: sociālās apdrošināšanas iemaksu likmi paaugstināja līdz 9,5 %, bet neapliekamo minimumu samazināja līdz 90 n. v. Aprēķini Zitas neto darba algu pēc minēto izmaiņu apstiprināšanas!

4.2.3. Kā mainījās Zitas ienākumi pēc valdības veiktajām izmaiņām? Atbildi pamato ar aprēķiniem!